

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2023.04.150>

JEL classification: R42, R53, E22
UDC: 338.2

Наталія КОЗІЙ

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансових ринків та технологій,
Державний податковий університет, Україна
ORCID ID: 0000-0001-8230-2974

Вікторія ПРАЧУК

Державний податковий університет, Україна

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ УКРАЇНИ

АНОТАЦІЯ

Метою даної статті є аналіз інвестиційного клімату в Україні та виявлення існуючих проблем залучення іноземних інвестицій в економіку країни. У статті розглянуто підходи вітчизняних економістів до визначення поняття "інвестиційний клімат". Визначено основні фактори, що впливають на інвестиційну привабливість держави, регіону чи суб'єкта господарювання. Представлено взаємозалежність факторів впливу макро- та мікрорівня на рівень їх інвестиційної привабливості. Зокрема, рівень інвестиційної привабливості суб'єкта господарювання певною мірою залежить від рівня інвестиційної привабливості держави та її регіонів. Проаналізовано динаміку прямих іноземних інвестицій в економіку України за період 2002-2022 рр., проведено порівняння з обсягом прямих іноземних інвестицій в економіку країн ЄС та охарактеризовано основні зміни у їх співвідношенні. Розглянуто країни ЄС з найбільшим обсягом прямих іноземних інвестицій в Україну. Зроблено висновок, що інвестиційний клімат в країні покращився, але, на жаль, суттєвих змін не відбулося. Виявлено, що інвестиційний клімат в державі залишається несприятливим для іноземних інвесторів. З огляду на численні негативні фактори, що впливають на інвестиційну привабливість країни та євроінтеграційний курс, необхідні ефективні реформи, одним із пріоритетів яких є покращення інвестиційної привабливості країни.

Ключові слова: інвестиції; прямі іноземні інвестиції; інвестиційна діяльність; інвестиційна привабливість; інвестиційний клімат; індекс інвестиційної привабливості.

Вступ

В останні роки інвестиційний фон України перебував під негативним впливом значної кількості факторів: нестабільність економічної та політичної складової, розгортання військових дій, рівень корупції, падіння економіки, невдала реалізація реформ. Але, якщо брати до уваги курс на євроінтеграцію, інвестиційний статус держави набуває значного характеру щодо виходу економіки з кризової ситуації та забезпечення виробництва

конкурентоспроможної продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Крім того, досить гостро стоїть проблема створення сприятливих умов для інвестування, яке є одним із ключових аспектів економічного зростання країни, що тягне за собою важливі характеристики розвитку суспільства. Це спричиняє формування необхідності поглиблення та прискорення українських реформ, спрямованих на підвищення рівня інвестиційної привабливості країни.

© Наталія Козій, Вікторія Прачук, 2023

Отримано: 18.11.2023 р.

Рекомендовано до друку: 03.12.2023 р.

Опубліковано: 06.12.2023 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

Як цитувати: Козій Н., Прачук В. Аналіз сучасного стану інвестиційної привабливості України. *Економічний аналіз*. 2023. Том 33. № 4. С. 150-155. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2023.04.150>

Сьогодні ми спостерігаємо вихід України на міжнародну економічну арену та створення низки умов для подальшої співпраці з іноземними інвесторами, чому слугувала реалізація низки заходів щодо створення оптимізованого та надійного бізнес-простору. Проте з розгортанням широкомасштабної агресії з боку сусідньої країни у лютому 2022 року ми втратили основні можливості для стрімкого економічного зростання та заохочення глобальних інвесторів. Спостерігаючи чи не щодня, ми спостерігаємо зростання ризиків у середовищі функціонування українського бізнесу та неможливість повної фінансової компенсації з боку держави. Окрім відновлення суверенітету України та виходу на кордони 1991 року, перед нами стоїть завдання відбудови за допомогою країн-партнерів, тому залучення інвестицій та підвищення інвестиційної привабливості сьогодні залишається актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізу та проблематиці стану інвестиційної привабливості і питанню залучення іноземних інвесторів присвячено чимало праць та досліджень вітчизняних науковців-економістів, таких як: А. Матвійчук, Г. Фролова, О. Бурдило, Г. Рзаєв, Н. Коваль, О. Панухник, В. Небрат, О. Корніяка, О. Петухова, Н. Третяк, К. Малько, А. Гура, Т. Венгуренко, М. Кужелєв та інші.

Формування цілей статті

Основною метою статті є дослідження та аналіз стану інвестиційної привабливості на сучасному етапі розвитку суспільства, а особливо в умовах військової агресії на території України.

Виклад основного матеріалу

Як зазначалося вище, дослідженнями інвестиційного середовища та його привабливості займалася досить велика кількість вчених, і надалі ця кількість лише збільшується, оскільки досі не було чіткої концепції трактування цього поняття. Тому ми спробуємо узагальнити найпопулярніші так та виокремити найбільш зрозумілі погляди сучасності.

Наприклад, Н. Коваль у своєму дослідженні характеризує інвестиційну привабливість позиції країни на міжнародному ринку

інвестиційних ресурсів, порівняно з іншими країнами-реципієнтами інвестицій, як залежність від існуючих умов інвестиційної діяльності в країні та розкриває доцільність вкладення капіталу в конкретну державу. На наш погляд, це формулювання досить схоже на трактування В. Вакулова та Г. Рзаєва, де інвестиційна привабливість – це сукупність політичних, економічних, правових та соціальних факторів, які сприяють інвестиційній активності вітчизняних та іноземних інвесторів і визначають ступінь інвестиційного ризику [1].

Також необхідно звернути увагу на основні проблеми формування сприятливих умов для інвестиційної привабливості, до яких належать: високий рівень корупції, недосконалість та суперечливість законодавства, недовіра до захисту інтересів інвестора, через низку протиріч. проявляється на практиці, економічний спад у світовій економіці, спричинений пандемією COVID-19 та деякі інші показники, пов'язані з соціальними, інфраструктурними та логістичними показниками. Таким чином, з моменту російського вторгнення та низки інших подій, які відбулися з того часу, стан інвестиційного сектору досить різко погіршився, а тому різко знизилися вітчизняні показники інвестиційної привабливості. Сьогодні для відбудови та розвитку держави обсяг власних фінансових ресурсів України є недостатнім, і є вкрай гостра потреба в залученні коштів іноземних інвесторів. Підрахувавши, вони дійшли висновку, що, за прогнозними даними, для компенсації збитків Україні знадобиться близько 1,1 трильйона доларів США [2].

Враховуючи наведені ситуації, можна сформулювати перелік основних напрямків державної політики, які сприятимуть збільшенню кількості показників інвестиційних договорів та загалом залученню інвестицій:

- формування кваліфікованих працівників, які зможуть швидко та якісно адаптуватися до новітніх технологій виробництва;
- підвищення потужності природно-ресурсного потенціалу;
- курс на євроінтеграцію, основна спрямованість на підвищення рівня соціально-економічної безпеки країни та

усунення групи як зовнішніх, так і внутрішніх ризиків;

- генерація достатньої кількості бізнес-ідей і проектів та наявність конкурентоспроможних, а головне перспективних виробництв [3].

Далі необхідно чітко проаналізувати обсяги залучених іноземних інвестицій за останнє десятиліття та безпосередньо оцінити динаміку. У ході дослідження встановлено значну кількість коливань обсягів інвестицій. Свідченням уповільнення розвитку нашої економіки є значний спад, який спостерігався у 2014 році, за цей період інвестиції зменшилися більш ніж у 2 рази (рис. 1).

Поясненням таких коливань є нестабільна геополітична ситуація, військові дії на сході країни, анексія Криму в 2014 році; пандемія COVID-19 у 2020 році; повномасштабне

військове вторгнення до РФ на початку 2022 року.

Водночас у 2014-2015 роках, якими б складними вони не були, було здійснено низку заходів щодо створення нових умов для ведення бізнесу, які мали забезпечити відновлення економічної стабільності України. У 2021 році спостерігаємо, що Україні вдалося покращити 6 із 10 показників, які були враховані в оцінці Світового банку. Відповідних результатів вдалося досягти за допомогою вдосконаленої процедури захисту прав пайовиків та відкритої бази бенефіціарів, що сприяло підвищенню «прозорості» укладання договорів для пайовиків та спрощенню дозвільних процедур у будівництві, процесу та скорочує процедури в цілому.

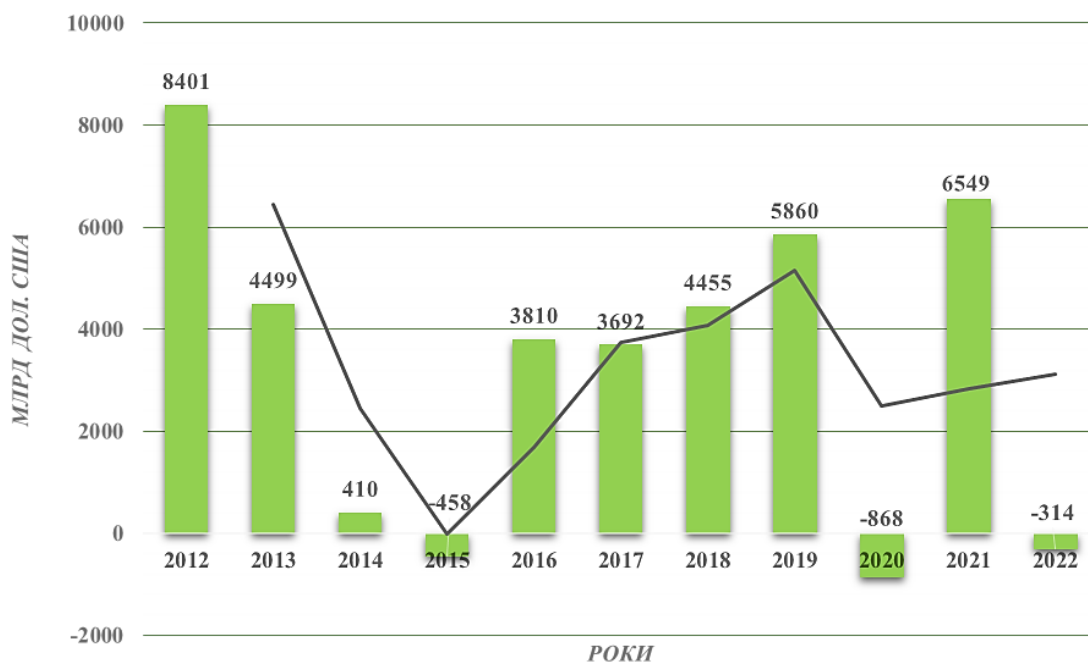

Рис. 1. Динаміка обсягів прямих іноземних інвестицій з 2012 по 2022 рр. в млрд дол. США

Джерело: побудовано авторами на основі статистичних даних [4].

Також важливо зазначити, що зміни показників відбулися на тлі світової економічної кризи, пов'язаної з пандемією COVID-19, а внаслідок запровадження карантинних обмежень не менше 40% бізнесів, які залишилися активними, перейшли у віддаленій формі, Інтернет-мережі та підприємці України не стали винятком, очевидний спад інвестиційної активності також

показаний на рис. 1. Не встиг світ оговтатися від кризи, спричиненої пандемією, яка була досить серйозною протягом останніх років, як у 2022 році на території України активізувалися військові дії, що посилює нестабільність у світовій економіці, а особливо відбулося в нашій державі.

Сьогодні досить складно робити прогнози щодо втрат, які вони були, а тим більше, які ще

можуть бути. За розрахунками та звітами Мінекономіки у 2022 році прямі збитки склали близько 565 мільярдів доларів. США, з них 119 млрд. дол. США припадає на інфраструктуру та 91 млрд. дол. США – за втрату цивільних об'єктів. Через збройний конфлікт Україна недоотримала 54 мільярди доларів. капіталовкладення США. [2]

Якщо оцінити прогнози Світового банку, які такі – активність бойових дій на території України не сповільниться, у кращому випадку не припиниться, то в результаті Україну може очікувати різке падіння ВВП на рівні 45%, оскільки останнім часом доступ України до світових фінансових ринків закрито, бюджетне фінансування та підтримка міжнародних резервів можливі завдяки фінансовій допомозі країн-партнерів [4].

Враховуючи зазначені чинники, для подальшої стабілізації економіки та її відновлення після війни державі необхідно якісно реалізувати низку заходів, спрямованих на створення додаткових робочих місць, стримування темпів інфляції та залучення фінансових ресурсів до якомога більше іноземних компаній.

З огляду на це, з метою стабілізації економіки та її післявоєнного відновлення державою буде здійснено ряд заходів, спрямованих на створення додаткових робочих місць, стримування темпів інфляції та залучення фінансових ресурсів іноземного бізнесу. За таких умов, на нашу думку, необхідні заходи, спрямовані на:

- розвиток перспективних галузей економіки, зокрема таких як промисловість, ІТ-хаби, лабораторні дослідження тощо;
- створення нових та значне оновлення діючих підприємств, діяльність яких пов'язана з критичною інфраструктурою;
- оптимізація оподаткування вітчизняного та бізнесу з іноземним капіталом.

1. Зокрема, розроблено законодавство та правову базу для розвитку інфраструктури державно-приватного партнерства. Зокрема, прийнято Закон України «Про концесію», розроблений з метою реформування концесійного законодавства, імплементації основних принципів концесій та ДПП відповідно до

права ЄС та регулювання всіх аспектів концесійної діяльності, а також 25 законодавчих актів, внесено зміни щодо забезпечення системного підходу до врегулювання відносин щодо залучення приватного бізнесу до реалізації проектів ДПП в усіх сферах господарської діяльності. Уряд затвердив перелік пріоритетних для держави інвестиційних проектів, 40% з яких складають масштабні проекти у сфері інфраструктури та транспорту.

2. Запроваджено державну підтримку проектів зі значними інвестиціями. Після набрання чинності у лютому 2021 року Законом України «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні» прийнято нормативно-правові акти, що визначають вимоги до техніко-економічного обґрунтування інвестиційного проекту із значними інвестиціями, вимоги до заявника, порядок взаємодії уповноваженої установи із заявниками, інвесторами із значними інвестиціями, органами державної влади, органами місцевого самоврядування, методологію розрахунку обсягу державної підтримки для реалізації інвестиційного проекту із значними інвестиціями, порядок ведення реєстру інвестиційних проектів та переліку відомостей, що вносяться до реєстру, порядок ввезення на митну територію України та цільового використання нового устаткування (обладнання) та комплектуючих виробів до нього, що ввозяться інвестором із значними інвестиціями та ін.

Уповноваженою установою для супроводу заявника та інвестора із значними інвестиціями у підготовці та реалізації інвестиційного проекту із значними інвестиціями визначено державну установу «Офіс із залучення та супроводу інвестицій».

Відновлення виробничого потенціалу економіки, а також формування сприятливого бізнес-клімату та інвестиційної привабливості дасть змогу залучати кошти іноземних інвесторів із поступовим зменшенням допомоги з боку країн-партнерів. Модель

відновлення кожної країни індивідуальна і залежить від її економічних, геополітичних і культурних особливостей. Загальними інструментами для відновлення країн після війни є: економічна лібералізація, створення великої кількості робочих місць державою, орієнтація економіки на експорт і значне вливання зовнішніх фінансових ресурсів [5].

Висновки та перспективи подальших досліджень

Інвестиції є рушійною силою розвитку економіки кожної держави. На сучасному етапі економічного розвитку Україна як ніколи потребує залучення іноземного капіталу. Основними завданнями для держави є ефективність реорганізації системи формування та підтримки іноземних інвестицій в Україні, розробка стратегії розвитку вітчизняної економіки, забезпечення стабільності нормативно-правової бази в сучасному умови.

У цій статті, на нашу думку, розкрито основні негативні економічні фактори, спричинені збройним нападом. Оскільки в Україні фактично припинилася будь-яка інвестиційна діяльність, можна однозначно стверджувати, що для відновлення інвестиційного потенціалу потрібна значна

допомога іноземних партнерів і тривалий період часу, який, з іншого боку, це дасть можливість побудувати модель інвестиційних відносин, яка відповідатиме сучасним світовим тенденціям та сприятиме зростанню інтересу до нашої держави з боку іноземних інвесторів та підвищенню інвестиційної привабливості України.

Крім того, в умовах євроінтеграції та перебудови економіки країни відповідно до європейських стандартів, а також враховуючи такі фактори, як політична та економічна нестабільність, корупція, зростання інфляції, військові дії на сході та анексія території, Україна потребує швидких та ефективних реформ, і підвищення інвестиційної привабливості України має стати одним із пріоритетів таких реформ. має бути одним із пріоритетів таких реформ. Враховуючи потенційні переваги та недоліки інвестиційного середовища України, необхідно продовжити реалізацію низки заходів на національному рівні для стимулювання інвестиційного процесу в українській економіці, що, у свою чергу, сприятиме залученню інвестицій у вітчизняні компанії та прискоренню їх виходу на європейські ринки в умовах євроінтеграції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коваль Н. Інвестиційна привабливість України в міжнародних рейтингових оцінках. Інвестиції: практика та досвід. 2010. No 17.
2. Ukraine Reconstruction May Cost \$1.1 Trillion, EIB Head Says. Bloomberg. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-06-21/ukraine-reconstruction-may-cost-1-1-trillion-eib-head-says>.
3. Швець Ю. О., Бурдило О. В. Оцінка інвестиційного клімату в Україні: стан, проблеми та шляхи його поліпшення. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Випуск 12, частина 2. 2017. С. 165–168. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/12_2_2017ua/37.pdf.
4. Звіт про фінансову стабільність 2022 року. Офіційний сайт НБУ. URL: https://bank.gov.ua/ua/publications?page=1&perPage=5&search=&document=&pubCategory=3&keyword=s=&created_from=&created_to=.
5. Щодо стану інвестиційних процесів в економіці України та шляхів їх активізації. URL: https://lb.ua/blog/bogdan_danylysyn/503439_shchodo_stanu_investitsiynih_protseviv.html.

REFERENCES

1. Koval, N. (2010). Investment attractiveness of Ukraine in international rating assessments. *Investments: practice and experience*, 17. [in Ukrainian].
2. Ukraine Reconstruction May Cost \$1.1 Trillion, EIB Head Says. (2022). Bloomberg. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-06-21/ukraine-reconstruction-may-cost-1-1-trillion-eib-head-says>. [in Ukrainian].

3. Shvets, Yu. O., and Burdylo, O. V. (2017). Assessment of the investment climate in Ukraine: state, problems and ways of its improvement. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University*, 12(2), 165-168. http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/12_2_2017ua/37.pdf. [in Ukrainian].
4. Report on financial stability in 2022. The official website of the NBU. (2022). https://bank.gov.ua/ua/publications?page=1&perPage=5&search=&document=&pubCategory=3&keywords=&created_from=&created_to. [in Ukrainian].
5. Regarding the state of investment processes in the economy of Ukraine and ways of their activation. (2022). https://lb.ua/blog/bogdan_danylysyn/503439_shchodo_stanu_investitsiy_nih_protseviv/. [in Ukrainian].

Nataliia Kozii, PhD in Economics, Associate Professor, Department of Financial Markets and Technologies, State Tax University, Ukraine
Victoria Prachuk, State Tax University, Ukraine

ANALYSIS OF THE CURRENT STATE OF INVESTMENT ATTRACTIONS OF UKRAINE

Abstract

The article is aimed at analyzing the investment climate of Ukraine and defining the existing problems of attracting foreign investment to the country's economy. The article carries out a static analysis of the main macroeconomic indicators of Ukrainian investment climate. The approaches of domestic economic scientists to the definition of the concept of «investment climate» are considered. The main factors influencing the investment attractiveness of the State, region and economic entity are defined. The interdependence of the factors of influence of the macro- and micro-levels on the level of their investment attractiveness is specified. In particular, the level of investment attractiveness of enterprise depends to a certain extent on the investment attractiveness of the State and its regions. The authors analyze the dynamics of foreign direct investment in the Ukrainian economy for the period of 2002-2022, as well as carry out comparisons with the volume of foreign direct investment from the Ukrainian economy, and the main changes in their proportions. The countries of the European Union, which provide more foreign investment to Ukraine, are considered. It is concluded that the investment climate in the country has improved, but unfortunately there have been no significant changes. It is identified that the investment climate of the State remains unfavourable for the external investor. Taking into account a number of existent negative factors with regard to the investment attractiveness of the country, as well as its course towards European integration, it is necessary to implement efficient reforms, one of the priorities of which should be improving the investment attractiveness of the country.

Keywords: investment; foreign direct investment; investment activity; investment attractiveness; investment climate; investment attractiveness index.

Cite as: Kozii, N., and Prachuk, V. (2023). Analysis of the current state of investment attractions of Ukraine. *Economic analysis*, 33 (4), 150-155. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2023.04.150>